

• Egy
igen-zet
története

ROBIN O'WRIGHTLY
Emlékkönyv

— Megjöttek a francia katonák!
— Gyertek ki hamar, nézzük meg őket! – szaladt be huncut kacajjal Mimó az élésházba, ahol a kukoricát morzsolták és a krumplicsírárt pergették le a leányok.

— Nem illik ezt! Ej, te Mimó! Eredj vissza a dologhoz! – pirongatta meg őket az öreg Mári néni, aki jól tudta, hogy ezeket a fiatal tyúkokat ugyan hiába szidja.

Elindult már bennük a férfiak iránti lelkesedés, ahogy eladósorba kerültek, így jó ideig nem fogja érdekelni őket más, csak a nadrág. De fordítva is így volt: Miksa bátyám ugyan inthette a legényeket, hogy ne járjanak a szoknya után, hanem törődjenek az értelmes munkával, mert a végére nem sok jó fog kisülni. Persze szerették volna az öregek is, hogy minden ifjú találja meg a számára megfelelő párt, akivel jólétet biztosíthat az eljövendő nemzedéknek, de ebben a háború hasogatta világban

legkevésbé a párkeresésre volt idő. Ezt tudták a fiatalok is.

Semmi nem folyt már a megszkottmedrében. Bükkfalvafelbolydult, mint a méhkas, amikor megjelentek azok a francia légionáriusok. Felfelé vonultak, a balkáni front felől, mert azt regélték a városban, hogy befejeződött a Nagy Háború, „mely minden háborúnak véget vet”, a mondás szerint. Mintha ugyan nem lett volna minden harc vagy csata eleve túl hatalmas az eddigi emberi történelem során. Azonban a történelem szele idáig nem fújt be a faluba, most viszont szürkés-kék ruhában mentelt végig a házak között: fiatal, serkenő bajszú férfiak formájában. Ők a harcok során vajmi kevéssé láthatnak asszonyt, ha szerencsájük volt, élve, bár inkább csak holtan. „Jaj lesz itt a szüzeknek, véneknek, de még a viselősöknek is!” – gondolta ijedten az egész falu.

Nem elég, hogy megrémültek a katonáktól, azoknak még a nyelve

is idegen volt. Persze Bükkfalván csak a pap meg a jegyző beszélt franciául, esetleg németül, de a többiek? Egy kukkot sem értettek belőle. Ráadásul kiabáltak is, mert vagy megsüketültek a sok gránáttól, vagy a háború vége hozta meg a hangjukat. Ez a tíz-husz hadviselt legény ott harsogott az addig csendes főutcán.

– *Allez-y, les gars! Il y a aussi des belles filles!* (Gyerünk, srácok, itt szép lányok is vannak!) – kiabálták egymásnak a katonák, ahogy megérezték a szépség békeillatát.

Meg is látták őket, miközben a főutcán nézelődtek, ahogy felmérték a terepet.

Mimó és csapata kimerészkedett az utcára, Mári néni tiltása ellenére, mert izgatta őket az idegen férfiak híre, hát még a látványa. A faluban minden fiút ismertek már látásból, barátságból; persze volt, akit szerelemből is, de ez utóbbi csak pletyka szintjén terjedt. Külföldi katonát nem láttak még soha. A látványuk

felbőszítette a bükkfalvai férfinépeséget, akik már hallomásból gyűlöltek az antant katonáit, így személyesen pedig egyenesen az ellenséget látták bennük. Ami nem is volt tévedés, az akkori közállapotokat tekintve. Ugyan a háború elhalkulhatott, köthettek azok mindenféle békét, de a gyűlölet gyökeret fogott. Az erdélyi Havasokon keresztül hazafelé induló csapatok előszeretettel portyázták végig az utat. Elvittek mindent, amit találtak, kifosztották a tanyákat, megerőszakoltak minden nőt és megöltek minden férfit, a gyerekeket pedig jobb esetben megverték és elkergették. Legalábbis ilyen mendemondák járták akkoriban. Erre nem tudtak mit mondani, sem cáfolni vagy bebizonyítani azok igazságtartalmát, de annyi szent volt: katonák ebben a faluban rossz ómen.

A bakák egyenest a helyi ivóba mentek, mert az minden nyelven és országban hangos volt, továbbá messzire szállt belőle a tokányos

cefreszag, térkép sem kellett hozzá, hogy megleljék.

– *Une chope de bière!* (Egy korsó sört!) – hajolt oda a társaság első fele a pulthoz, a másik fele bort akart inni.

Az értetlenkedés folytán kezek kezdtek mutogatni a háttérben álldogáló üvegek felé.

A váratlan vendégsereg persze nem tetszett a csaposnak sem, aki meghallva a nyelvet, ki is tessékelte őket egy, minden nemzet számára érthető kézmozdulattal: megrázta a fejét, és kifelé intett a karjával. Amire az egyik francia egy szintén közismert kézmozdulattal válaszolt: felmutatta a középső ujját – kizárt; ők maradnak, ahol vannak, amíg ki nem szolgálják őket.

– Itt mocskos francoknak nincs helyük! – erősítette meg a csapos magyarul.

– *Donnez-nous de la bière et du vin! Nous restons ici.* (Adja a sört meg a bort! Itt maradunk.)

A csoport egy tapodtat sem volt hajlandó elmozdulni. Felemelték a fegyvereiket is, hogy elszántságuknak nyomatékokot adjanak. Ez volt az ő kis helyi háborújuk.

Felhördült az ivó népeisége, az egyik legény azonban hangosan felkiáltott:

– Ugyan, Dénes komám, adjál már nekik egy pofa sört, hadd menjenek tovább! Ugye nem akarunk mind meghalni itt francos kéztől?

Ennyiben maradtak, a katonák kiszolgálást kaptak, és még pénzt sem fogadtak el tőlük. Persze ha lett is volna koronájuk, akkor sem adtak volna. Háború volt akkor is, ha már kihirdették a végét; a sörért és borért békében maradással fizettek akkoriban, jó esetben. Most éppen jó eset volt, a bükkfalvai lakosság nagy szerencséjére.

Mikor elvonult a szürkés-kék, apró haderő, Bandi bácsi megtörte a beállt csendet:

– Dénes komám, már csak pálinkát kellett volna ezeknek adni. Jó kis fekete ürömmel...

Felszakadt a megkönnyebbült nevetés a csehóban. Lassan leszállt az este, elvonult a Nap, helyet cserélve a Holddal. Még öt napig állomásoztak ott a francia katonák, de ezt előre senki sem tudhatta. Ahogy azt sem, hogy egy család számára ez a csonka hét sorsfordító lett...

Mivel a váratlan vendégekkel senki sem kötekedett – ellenkezőleg: felvettek egy szívélyes, ám tartózkodó magatartást, hogy minél kevesebb zavarral, viszont annál gyorsabban megszabaduljanak tőlük –, a katonák is nyugodtan jártak-keltek a faluban. Az eltévedt szárnyasjóság hangoskodva kitért előlük, a szeke-
rek elkerülték őket, hetyke karlendítős köszöntést kaptak a bakról, ettől nekik is jókedvük kerekedett. Végre egy helység, ahol nem keverednek összetűzésbe a kezdeti nehézségek

ellenére, és végül ingyen kapnak mindent. Meg aztán tényleg csodaszép lányok voltak itt, akik vihogva, pirulva követték mindenhova az uniformisban feszítő osztagot.

Az alakulat Bükkfalva közelében lévő ugaron vert sátoros tanyát, amíg fel nem töltötte kifogyó készleteit. Másnap reggel pedig a fiúk mind megmosakodtak a helyi csárdában, amely az első nap megismert kocsmaszomszédságában állt, és a jó Erzsébet asszony, Dénes koma felesége vezette.

– Azt mondják, a francok koszos népség – morogta Ábris, az egyik fiatalokorú legény, aki már hadra fogható korban volt, de elbújt sorozáskor a közeli csűr szalmájában.

Úgy befúrta magát oda, hogy nem kapott levegőt, s mire megtalálták, jeges vízbe kellett mártani, hogy magához térjen. De katonának nem vitték el, így megérte az a félórás fuldoklás a bálában.

– Biza', ezek fürdenek – felelte vészjósló hangon Özséb, aki

gyerekkora óta a cimborája volt, viszont a fél lábára sánta, így aztán neki nem is kellett kihúznia magát a toborzás alól.

– Tudom ám én, mire készülnek, de abból nem kapnak! Ha egyet is a lányok szoknyájába bújva találok, én beleeresztem a bicskámat, úgy éljek!

– Nohát, nem maradsz egyedül ezzel, testvérem! Nyitva tartom a szememet én is!

Bár még csak tíz felé járt az idő, szokatlanul nagy volt a meleg a március végéhez képest. A hadtest megjelenése ellenére a hely igyekezett megtartani a saját időbeosztását, mintha mi se történt volna. Az egyik fiatal, törékeny lány, Rác Éva vízfordóként ment oda a helység közepén álló kúthoz. Meg is kérdezték a barátnői, ugyan miért térül-fordul, ha egyszer már hajnalban is volt, szokás szerint. Azért szólták meg, mert kezdtek aggódni magukért,

a kezdeti lelkesedés után. Isten tudja, milyen emberek valójában ezek az idegen katonák...

– Még elkapnak, Évuska... Vigyázz odakint!

Őt az apja már odaígérte egy nemes embernek a városból, de az a férfi csatlakozott a világháborúba vonuló osztaghoz, és onnan még nem tért vissza.

– Jaj, mán, nem félek én! Csak vízért megyek. Nem elég a barmoknak, amit derengőn húztam. Mintha nyár lenne, olyan hőség van.

A csinos, ifjú lány a kút mellett találta az egyik francia katonát, aki a bakancsát kötözte ott éppen. Tetstettek neki is a faluba frissen érkező, idegen legények. Félt azért tőlük, persze, hiába tagadta – mert mondtak mindenfélét: ezek koszosak, erőszakosak, ördögfattyak. Pláne, ha franciák, mert azok még betegek is, mind! Az előítélet így furakodott be a szívükbe a falusi hírmondók által, bár Éva nem gondolta volna, hogy

igaz lenne, hisz ez a példány itt igen jámbornak tűnt. Nem volt egy szent arcú szoborteremtés, mint amilyeneket a templomban látott vasárnaponként, de nem is hasonlított a többi unalmas fiúra a Bükkségben, így ottléte felébresztette benne az érdeklődő nőt.

A baka rámosolygott – nem lehetett több tizenkilencnél. Szőkésbar-na haja és szürke szeme volt, az orra pedig leginkább egy óriási krump-lira hasonlított, vékony, de formás szájjal – nem volt az a világ csudája. Ellenben a mosolya! Megigézte a lányt, akinek valami megmozdult a gyomrában. Annyira meglepődött a fiatal férfi reakcióján – a katonák is tudnak mosolyogni? –, hogy nem figyelt, és megbotlott a kút fellépőjén. A káván átbillenve belezuhant volna a mélybe, ha hirtelen nem ragadja meg a karját és derekát két erős kéz. A francia bakáé volt mindkettő.

– Köszönöm – rebegte Éva magyarul, kikeveredve a kút peremének

vonzásából, és leült a két vödör közé, ahova az ifjú lesegítette, amíg a lány vissza nem nyerte az egyensúlyát.

A katona leguggolt mellé, megvárta, míg ő végre levegőhöz jutott az ijedség után, és végre a szíve sem vert összevissza.

– *Tu vas bien?* (Jól vagy?) – kérdezte aggodalommal a leány arcát fürkészve.

Nem akarhatta, hogy egy ilyen páratlan teremtség a kútban lelje halálát. Kint lehetett perzselő meleg, ha a víz lent jéghideg volt.

– Egy szavadat se értem – nézett rá elmosolyodva a lányka.

Alig múlt tizenhét, de most ettől a szempártól és a két erős kartól olyasmit érzett odabent, valahol a szíve környékén, amelyről eddig csak a padláson őrzött, tiltott kalendáriumokban olvasott.

A szívverése megint felerősödött, pedig már túl volt az ijedtségen. A katona mély hangja és a lágy, de idegen szavai most különösen

jólestek neki. A szeme pedig... Őszinteséget, barátságot sugárzó szemeket látott, amelyre végképp nem számított.

– *Jean-Pierre* – nyújtotta jobbját a baka Évának, aki még mindig nem értve, mit mond, inkább belekapaszkodott, hogy felemelkedhessen, mikor már elmúlt a szédülése és a gyors szívdobogása.

– *Et toi? Comment tu t'appelles?* (És te? Téged hogy hívnak?) – kérdezte a fiatalember, amikor végre szilárd talajon tudhatta megmentettjét.

De az nem felelt, csak bámult rá.

– *Jean-Pierre* – nyújtotta ismét a kezét a baka, immár nevetve, közben maga felé intett, hogy őt így hívják.

A majdnem vízre pattant „menyecske” – bár még szűzlány volt – ekkor végre megértette, hogy a nevét kérdezték, és fogadta is a kézfogást, mindeközben szégyenlősen mosolyogva, hogy mennyire nem értik egymást.

– Zsanpier... – ízlelgette az idegen hangzású nevet. Majd ő is bemutatkozott, magára mutatva, erősen artikulálva, hogy biztosan megértésék: – Ééé-vaaa!

– Eivo? *Enchanté Mademoiselle!* (Örvendek, kisasszony!) – szalutált egyet vidáman a francia legény, amin Évának nagyon kellett kacagnia, mert még sosem köszöntek így neki és ejtették ilyen furcsán a nevét.

Kicsit zavarban is volt, hogy ennyire kendőzetlenül tetszik neki ez az egész.

– Én csak németül beszélek, de azt sem nagyon használom – zuhant ki a gondolat a száján. – *Ich spreche Deutsch, und du?* – próbálkozott, hátha.

Jean-Pierre mosolyogva rázta a fejét, sajnos ő nem beszélt a fritzek nyelvén. Sosem akart kém lenni, a háború végén pedig erre már szükség sem volt, miután legyőzték a központi hatalmakat. Repülni szeretett volna mindig, amióta az eszét

tudta. Főleg, amióta maga is vezethetett egyet, még ha aztán ki is lőtték alóla. Különleges kiváltság volt ez akkoriban, amikor az aviáció még igencsak szárnyas gyerekcipellőben repült...

A társalgást tekintve ennyiben maradtak, egy darabig legalábbis, amíg a közlendői akadályt leszámítva rá nem jöttek, hogy azért egy kicsit mégis értik a másikat. A mozdulatok, a pillantás, a mosoly minden nyelven ugyanazt jelenti... Talán meg is tetszettek egymásnak. Vajon mennyi idejük maradna a megismerkedésre, ha így volna? Vagy csak képzelgés az egész? Éva aranyosnak találta a fiút, de nem áltatta magát sokáig. „Ez egy katona, hamarosan továbbmegy a kis hadosztály, kimulatják magukat, ez is azzal, az is ezzel.”

Jean-Pierre segített megtölteni a vödröket vízzel, ám nem hagyta, hogy Éva vigye őket. Egyértelműen imponálni akart neki, bár ezt

a kedvességet a hadszínteret megjárta, egyszerű katonától egy falusi lány sem várta el. Elcipelte a vizet Éváék házáig. János, a leány apja igen ki-mért tekintettel figyelte, ahogy a fiatalember a vízfordókat lerakta, szí-vességképp szalutált, majd távozott.

Láttam ám – állította meg Mimó, amikor pajtás-nője visszament az élésházba, hogy elvigye az összegyűlt krumplicsírát, és bedobja a komposztáló gödörbe a raktárunk háta mögött.

– Hát mit láttál? – nézett rá sandán és érzéketlenséget színlelve Éva.

– A kis parádézásodat a katonával, a kútnál. Aztán mi lesz, ha Gábris úr fülébe jut, hogy elcsavarta a fejedet egy francia?

Éva gyűlölte a pletykákat, Mimó pedig nagyon szájas volt, ha egyszer látott valamit, az nem maradt titok a faluban.

– Maradj magadnak! Csak elbotlottam. Ha nem fog meg, ott fulladok.

Kedves volt, és ennyi. Nem kell mindenbe mindenfélét belegondolni! – magyarázkodott.

Hiszen így is történt.

– Azért a szemébe csak mélyen belenéztél ám, láttam.

Mert Mimónak mindig sasszeme volt. Főleg ilyesmikre...

– Beszélsz itt összevissza, inkább segíts kihordani ezt a sok csírát, mert ránk rohad, ahelyett, hogy a földet etetné! – vakkant rá Éva, mert már unta ezt a kikérdezősdit.

– Olyan leszel, mint Mária anyánk – morogta Mimó, amiért nem húzott ki semmi izgalmas csámcsognivalót a lányból –, úgy megöregszel, Évus, hogy a szívedre szárad a bőröd! Inkább mulatnál egy kicsit, amíg még lehet... Ki tudja, mi lesz, meddig élünk, mit hoz még a háború vége?

– Mimó! – pirított rá dühösen a barátnője. – Tisztességes lány vagyok! Kezed járjon, ne a szád!

A fiatal lány azért lopva csak kikémlelt az utcára, míg Mimó a raktár

végében serénykedett. Hátha még látta volna a szürkés-kék ruhás, mosolygó tekintetű megmentőjét, de már nem volt ott. Így inkább ő is csatlakozott a nagyszájú barátnőjéhez pakolni. Jean-Pierre és az a pár baka, akik még bent időztek a faluban, a határba igyekeztek vissza, a szérű felé, mert arra táboroztak le harckocsijukkal és néhány sátorukkal.

A második este a naplementével együtt jött el, amióta a csonka kontingens megérkezett. Ekkortájt pedig Éva, hanyatt fekve az ágyán, egyre csak azon a mosolygós, kedves szempáron elmélkedett, és került az álom.

Csicsergős madárhangú reggellel, megbolondultkora tavaszi nyárral, felbolydult bükkfalvai étellel kelt fel a következő nap. Hiába mondogatta magának a falu embere, hogy semmi nem változott, csak épp teljes valóságában elvonult a háború; a katonaság jelenléte rendszeren kifordította

a mindennapokat a megszokott kérvágásból. A bakák tudták, hogy azért mégsem várhatnak mindent ingyen egy dolgos néptől; a lelkiismeretük győzött. Ezért a faluba betérők közül elhatározták, hogy ki-kiképesége szerint segít nekik. Sokuk kézműves vagy iparos családból származott, ügyes volt és szorgalmas a szakmájában, amíg el nem szólította a harcmező hívása. Fiatalemberek voltak, legtöbbjük szinte gyerek még, de otthon megtanulták a szüleitől a munka tisztességét. Mindenféle osztályból besorozták őket, kit az eke mellől, kit az egyetemről, kit a föld porától, kit a palotából. A háború értelmetlensége, a vérszag és a pokol látványa, átélése után valóságos mennyország volt életet találni, megérezni, kiélvezni, ahogy kitört a zsebkendőnyi béke. Szinte vágyták is, hogy végre valahol építsenek, segítsenek, gondozzanak, ne foglalkozzanak tovább a pusztítással, rombolással és öldökléssel.